RETTENS DOM (Femte Afdeling)

30. maj 2006 *

I sag T-87/94,

J.C. Blom, Blokker (Nederlandene), og de andre sagsøgere, hvis navne fremgår af bilaget, først ved avocats H. Bronkhorst og E. Pijnacker Hordijk, derefter ved E. Pijnacker Hordijk,

sagsøger,

mod

Rådet for Den Europæiske Union, først ved A. Brautigam og A.-M. Colaert, som befuldmægtigede, derefter ved A.-M. Colaert,

og

* Processprog: nederlandsk.

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, først ved T. van Rijn, som befuldmægtiget, bistået af avocat H.-J. Rabe, derefter ved T. van Rijn, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgte,

vedrørende et erstatningssøgsmål i henhold til EF-traktatens artikel 178 (nu artikel 235 EF) og EF-traktatens artikel 215, stk. 2 (nu artikel 288, stk. 2, EF), for det tab, sagsøgeren angiveligt har lidt som følge af at have været forhindret i at markedsføre mælk i medfør af Rådets forordning (EØF) nr. 857/84 af 31. marts 1984 om almindelige regler for anvendelsen af den i artikel 5c i forordning (EØF) nr. 804/68 omhandlede afgift på mælk og mejeriprodukter (EFT L90, s. 13), som suppleret ved Kommissionens forordning (EØF) nr. 1371/84 af 16. maj 1984 om gennemførelsesbestemmelserne for den tillægsafgift, der er omhandlet i artikel 5c i forordning (EØF) nr. 804/68 (EFT L 132, s. 11),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET
I FØRSTE INSTANS (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Vilaras, og dommerne E. Martins Ribeiro og K. Jürimäe,

justitssekretær: fuldmægtig J. Plingers,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 29. november 2005,

afsagt følgende

Dom

Retsforskrifter

1 Rådets forordning (EØF) nr. 1078/77 af 17. maj 1977 om indførelse af en præmieordning for ikke-markedsføring af mælk og mejeriprodukter og for omstilling af malkekvægsbesætninger (EFT L 131, s. 1) bestemte, at der skulle udbetales en ikke-markedsføringspræmie eller en omstillingspræmie til producenter, der påtog sig at undlade at markedsføre mælk eller mejeriprodukter i en ikke-markedsføringsperiode på fem år eller at undlade at markedsføre mælk eller mejeriprodukter og at omstille deres malkekvægsbesætning til kødproduktion i en omstillingsperiode på fire år.

2 Mælkeproducenter, der påtog sig en forpligtelse i medfør af forordning nr. 1078/77, kaldes almindeligvis »SLOM-producenter«. Denne betegnelse stammer fra det nederlandske udtryk »slachten en omschakelen« (slagte og omstille) og beskriver deres forpligtelser inden for rammerne af en ordning uden markedsføring eller med omstilling.

3 Ved Rådets forordning (EØF) nr. 856/84 af 31. marts 1984 om ændring af Rådets forordning (EØF) nr. 804/68 om den fælles markedsordning for mælk og mejeriprodukter (EFT L 90, s. 10) og Rådets forordning (EØF) nr. 857/84 af 31. marts 1984 om almindelige regler for anvendelsen af den i artikel 5c i forordning nr. 804/68 omhandlede afgift på mælk og mejeriprodukter (EFT L 90, s. 13) blev der

med virkning fra den 1. april 1984 indført en tillægsafgift på leverede mængder mælk, som oversteg en »referencemængde«, der for hver enkelt producent skulle fastsættes inden for rammerne af en samlet mængde, som blev garanteret hver medlemsstat. Den for tillægsafgiften fritagne referencemængde var lig med den mængde mælk eller mælkeækvivalent, som — alt efter den af medlemsstaten valgte metode — enten blev leveret af producenten eller opkøbt af et mejeri i referenceåret, hvilket for Kongeriget Nederlandenes vedkommende var 1983.

4 De nærmere bestemmelser for anvendelsesområdet af tillægsafgiften i artikel 5c i forordning nr. 804/68 er fastsat i Kommissionens forordning (EØF) nr. 1371/84 af 16. maj 1984 (EFT L 132, s. 11).

5 Producenter, som i medfør af en forpligtelse, de havde påtaget sig i henhold til forordning nr. 1078/77, ikke havde leveret mælk i det referenceår, den pågældende medlemsstat havde lagt til grund, kunne ikke tildeles en referencemængde.

6 Ved domme af 28. april 1988 i sagerne Mulder (sag 120/86, Sml. s. 2321, herefter »Mulder I-dommen«) og von Deetzen (sag 170/86, Sml. s. 2355) fastslog Domstolen, at forordning nr. 857/84, som suppleret ved Kommissionens forordning (EØF) nr. 1371/84, var ugyldig, i det omfang den fastslog, at der ikke blev tildelt de producenter en referencemængde, som i henhold til en forpligtelse påtaget i henhold til forordning nr. 1078/77 ikke havde leveret mælk i det referenceår, den pågældende medlemsstat havde lagt til grund.

7 Foranlediget af Mulder I-dommen og von Deetzen-dommen, jf. præmis 6 ovenfor, udstedte Rådet den 20. marts 1989 forordning (EØF) nr. 764/89 om ændring af forordning nr. 857/84 (EFT L 84, s. 2), der trådte i kraft den 29. marts 1989. Den skulle gøre det muligt at tildele den type producenter, der var omhandlet i disse domme, en specifik referencemængde svarende til 60% af deres produktion i de 12

måneder, som var gået forud for det tidspunkt, hvor de havde påtaget sig forpligtelsen til ikke-markedsføring eller omstilling i henhold til forordning nr. 1078/77.

8 De producenter, som havde påtaget sig ikke-markedsførings- eller omstillingsforpligtelser, og som i henhold til forordning nr. 764/89 modtog en »specifik« referencemængde, kaldes »SLOM I-producenter«.

9 Artikel 3a, stk. 1, litra b), i forordning nr. 857/84, som ændret ved forordning nr. 764/89, tildelte producenten en specifik referencemængde, navnlig på betingelse af at han »til støtte for sin ansøgning [...] [godtgjorde], at han [var] i stand til på sin bedrift at producere en mængde svarende til den ansøgte referencemængde«.

10 Ifølge artikel 3a, stk. 1, første led, i den nævnte forordning drejede det sig om den producent, »hvis ikke-markedsførings- eller omstillingsperiode i overensstemmelse med den forpligtelse, der [var] indgået i henhold til forordning [...] nr. 1078/77, [udløb] efter den 31. december 1983 eller efter den 30. september 1983 i de medlemsstater, hvor mælkeindvejningen fra april til september er mindst dobbelt så stor som fra oktober til marts det følgende år«.

11 Ved dom af 11. december 1990, Spagl (sag C-189/89, Sml. I, s. 4539), kendte Domstolen artikel 3a, stk. 1, første led, i forordning nr. 857/84, som ændret ved forordning nr. 764/89, ugyldig, for så vidt som den udelukkede, at den specifikke referencemængde i bestemmelsen blev tildelt producenter, hvis ikke-markedsførings- eller omstillingsperiode ved gennemførelsen af en forpligtelse, der var påtaget i henhold til forordning nr. 1078/77, var udløbet den 31. december 1983 eller eventuelt den 30. september 1983.

12 Efter Spagl-dommen, jf. præmis 11 ovenfor, vedtog Rådet forordning (EØF) nr. 1639/91 af 13. juni 1991 om ændring af forordning nr. 857/84 (EFT L 150, s. 35), som — ved at ophæve de bestemmelser, Domstolen, der navnlig behandlede tidspunktet for ikke-markedsføringsforpligtelsens ophør, havde kendt ugyldige — gjorde det muligt at tildele en specifik referencemængde til de berørte producenter. Disse kaldes SLOM II-producenter. Som underkategori til SLOM II-producenterne kaldes de producenter, hvis ikke-markedsføringsforpligtelse i henhold til forordning nr. 1078/77 udløb i 1983, »SLOM 1983-producenter«.

13 Ved mellemdom af 19. maj 1992, Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen (forenede sager C-104/89 og C-37/90, Sml. I, s. 3061, herefter »Mulder II-dommen«), fastslog Domstolen, at Fællesskabet er ansvarligt for det tab, som er lidt af visse mælkeproducenter, der havde påtaget sig forpligtelser i henhold til forordning nr. 1078/77 og dernæst var blevet hindret i at markedsføre mælk på grund af anvendelsen af forordning nr. 857/84. Med hensyn til de beløb, der skulle betales, opfordrede Domstolen parterne til at fastsætte dem efter fælles aftale.

14 Efter denne dom offentliggjorde Rådet og Kommissionen i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* af 5. august 1992 meddelelse 92/C 198/04 (EFT C 198, s. 4, herefter »meddelelsen af 5. august 1992«). Efter at have henvist til følgevirkningerne af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, gav institutionerne udtryk for, at det var deres hensigt at fastsætte de nærmere praktiske bestemmelser for at holde de pågældende producenter skadesløse for at opfylde denne dom i fuldt omfang.

15 Indtil vedtagelsen af de omhandlede regler forpligtede institutionerne sig til at give afkald på at påberåbe sig forældelsen i henhold til artikel 46 i Domstolens statut i forhold til enhver producent, som opfyldte betingelserne, der fulgte af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor. Den pågældende forpligtelse var dog betinget af, at retten til erstatning ikke var forældet på tidspunktet for offentliggørelsen af meddelelsen af 5. august 1992 eller på det tidspunkt, hvor producenten havde rettet henvendelse til en af institutionerne.

16 Rådet fastsatte derpå de nævnte praktiske bestemmelser ved at vedtage forordning nr. 2187/93 af 22. juli 1993 om tilbud om erstatning til visse producenter af mælk og mejeriprodukter, som midlertidigt har været forhindret i at udøve deres virksomhed (EFT L 196, s. 6). Forordningen hjemlede et tilbud om en standardiseret erstatning til de producenter, der efter at have fået tildelt en endelig referencemængde havde lidt tab ved anvendelsen af den ordning, som var omhandlet i Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor.

17 Artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 2187/93 bestemmer:

»Hvis tilbuddet ikke accepteres inden for en frist på to måneder fra dets modtagelse, medfører dette, at det ikke længere er bindende for de berørte fællesskabsinstitutioner.«

18 Retten fastslog ved dom af 13. januar 1999, Böcker-Lensing og Schulze-Beiering mod Rådet og Kommissionen (sag T-1/96, Sml. II, s. 1, herefter »Böcker-Lensing-dommen«), at Fællesskabet ikke kunne gøres erstatningsansvarlig i forhold til producenter, hvis SLOM-forpligtelse var udløbet i 1983, og som hverken havde genoptaget mælkeproduktionen, før forordning nr. 857/84 trådte i kraft, eller havde godtgjort at have foretaget skridt, der kunne bevise deres hensigt om at genoptage produktionen ved ophøret af ikke-markedsføringsperioden.

19 Retten fastslog ligeledes ved Böcker-Lensing-dommen, jf. præmis 18 ovenfor, at det forhold, at de nationale myndigheder havde tildelt sagsøgerne en referencemængde, ikke kunne svække den konklusion, Retten var nået til vedrørende Fællesskabets erstatningsansvar, eftersom tildelingen af en referencemængde ikke kunne foregribe spørgsmålet om eksistensen af en ret til erstatning i medfør af artikel 288, stk. 2, EF, da de nationale myndigheders adfærd ikke er bindende for Fællesskabet.

20 Domstolen tog ved dom af 27. januar 2000, Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen (forenede sager C-104/89 og C-37/90, Sml. I, s. 203, herefter »Mulder III-dommen«), stilling til størrelsen af den erstatning, sagsøgerne havde krævet i de sager, der var omhandlet af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor.

21 Ved artikel 15 i Rådets forordning (EF) nr. 2330/98 af 22. oktober 1998 om tilbud om erstatning til visse producenter af mælk og mejeriprodukter, som midlertidigt har været underlagt begrænsninger i udøvelsen af deres virksomhed (EFT L 291, s. 4), blev Kommissionen bemyndiget til at tillade, at der fremsendes tilbud om erstatning til producenter, hvis forhold opfyldte betingelserne for at pålægge Fællesskabet erstatningsansvar, men som ikke havde fået erstatning i henhold til forordning (EØF) nr. 2187/93 eller andre bestemmelser i forordning nr. 2330/98. Herefter tilbød Kommissionen ved beslutning af 28. november 2000 (K(2000) 3591 endelig) visse nederlandske producenter en erstatning svarende til den, Domstolen havde fastsat i Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor.

22 Den 31. januar 2001 afsagde Retten dom i sag T-533/93, Bouma mod Rådet og Kommissionen (Sml. II, s. 203, herefter »Bouma-dommen«), og sag T-73/94, Beusmans mod Rådet og Kommissionen (Sml. II, s. 223, herefter »Beusmans-dommen«). Heri frifandtes Fællesskabet for påstande nedlagt af to nederlandske mælkeproducenter — som i henhold til forordning nr. 1078/77 havde påtaget sig ikke-markedsføringsforpligtelser med udløb i 1983 — om erstatningsansvar uden for kontraktforhold, støttet på artikel 235 EF og artikel 288, stk. 2, EF.

23 I Bouma-dommens præmis 45 (Beusmans-dommen, præmis 44), jf. præmis 22 ovenfor, udledte Retten af Spagl-dommen, jf. præmis 11 ovenfor, at de producenter, hvis forpligtelse var ophørt i 1983, kun kunne støtte deres erstatningssøgsmål på tilsidesættelsen af princippet om den berettigede forventning, hvis de godtgjorde, at årsagen til, at de ikke havde genoptaget mælkeproduktionen i referenceåret, var, at de var ophørt med denne produktion i et stykke tid, og at det var umuligt for dem straks at genoptage produktionen som følge af denne produktions tilrettelæggelse.

24 I Bouma-dommens præmis 46 (Beusmans-dommen, præmis 45) fastslog Retten under henvisning til Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, følgende:

»Desuden fremgår det af Mulder II-dommen, nærmere betegnet af dommens præmis 23, at Fællesskabets ansvar er betinget af, at producenterne klart har tilkendegivet deres hensigt til at genoptage mælkeproduktionen ved udløbet af deres ikke-markedsføringsforpligtelse. Forudsætningen for, at SLOM-producenterne kan rejse krav om erstatning for det retsstridige forhold, som førte til ugyldiggørelsen af de forordninger, der regulerede SLOM-producenternes situation, var nemlig, at de blev forhindret i at genoptage mælkeproduktionen. De producenter, hvis forpligtelse ophørte inden ikrafttrædelsen af forordning nr. 857/84, skulle derfor have genoptaget mælkeproduktionen eller i det mindste truffet foranstaltninger hertil, såsom foretagelsen af investeringer eller reparationer eller opretholdelsen af det nødvendige anlæg til denne produktion (jf. herom forslag til afgørelse fra generaladvokat Van Gerven i Mulder II-sagen, Sml. I, s. 3094, punkt 30).«

25 Med hensyn til hver af de to sagsøgeres situation fastslog Retten først følgende i Bouma-dommens præmis 48 (Beusmans-dommen, præmis 47), jf. præmis 22 ovenfor:

»Da sagsøgeren ikke har genoptaget mælkeproduktionen mellem datoen for udløbet af hans ikke-markedsføringsforpligtelse [...] og datoen for ikrafttrædelsen af kvoteordningen den 1. april 1984, må han til godtgørelse af sit erstatningskrav bevise, at han havde til hensigt at genoptage produktionen ved udløbet af sin ikke-markedsføringsforpligtelse, og at han blev afskåret herfra på grund af ikrafttrædelsen af forordning nr. 857/84.«

26 Ved dom af 29. april 2004, Bouma og Beusmans mod Rådet og Kommissionen (forenede sag C-162/01 P og C-163/01 P, Sml. I, s. 4509, herefter »Bouma- og Beusmans-dommen«), forkastede Domstolen appellerne af Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor.

27 Domstolen fastslog i Bouma- og Beusmans-dommens præmis 62 og 63, jf. præmis 26 ovenfor:

»62 Retten har i Bouma-dommens præmis 45 (Beusmans-dommens præmis 44) blot udledt af Spagl-dommen [jf. præmis 11 ovenfor], at de producenter, hvis forpligtelse udløb i 1983, [skulle] godtgøre, at grundene til, at de ikke genoptog mælkeproduktionen i referenceåret, havde forbindelse med, at de indstillede denne produktion i en vis periode, og at det på grund af tilrettelæggelsen af denne produktion var umuligt for dem straks at genoptage den.

63 Denne fortolkning af Spagl-dommen [jf. præmis 11 ovenfor] er ikke behæftet med nogen fejl.«

28 I Bouma- og Beusmans-dommens præmis 72, jf. præmis 26 ovenfor, fastslog Domstolen følgende:

»[...] betingelserne for, at Edouard Bouma og Bernard Beusmans kan kræve erstatning i deres egenskab af SLOM 1983-producenter, kun kan følge af den fortolkning, som Domstolen giver af reglerne på området. Forordning nr. 1639/91 har ændret artikel 3a i forordning nr. 857/84, som ændret ved forordning nr. 764/89, om tildeling af en specifik referencemængde, men fastlægger ikke de nødvendige betingelser for, at en SLOM 1983-producent kan kræve erstatning. Erstatningen i henhold til forordning nr. 2187/93 har en selvstændig karakter, da den ordning, som blev indført ved denne forordning, udgør et alternativ til den retlige løsning af tvisterne og et supplerende middel til at opnå en erstatning ([Domstolens] dom af 9.10.2001, forenede sager C-80/99 — C-82/99, Flemmer m.fl., Sml. I, s. 7211, præmis 47)«.

29 I Bouma- og Beusmans-dommens præmis 89 og 90, jf. præmis 26 ovenfor, fastslog Domstolen:

»89 I modsætning til hvad Edouard Bouma og Bernard Beusmans har hævdet, kunne Retten i Bouma-dommens præmis 46 (Beusmans-dommens præmis 45) deraf drage den generelle slutning, at Fællesskabets ansvar er betinget af, at producenterne klart har tilkendegivet, at de har til hensigt at genoptage mælkeproduktionen ved udløbet af deres ikke-markedsføringsforpligtelse.

90 Det følger heraf, at Retten i Bouma-dommens præmis 46 (Beusmans-dommens præmis 45) kunne kræve, at en SLOM 1983-producent ved udløbet af sin forpligtelse i henhold til forordning nr. 1078/77 tilkendegiver, at han har til hensigt at genoptage mælkeproduktionen, enten ved at begynde at producere, eller i det mindste i lighed med SLOM I-producenter ved at træffe foranstaltninger hertil, f.eks. ved at foretage investeringer eller reparationer eller ved at opretholde det nødvendige anlæg til denne produktion.«

30 I Bouma- og Beusmans-dommens præmis 100 og 101, jf. præmis 26 ovenfor, fastslog Domstolen følgende:

»100 Hertil bemærkes, som generaladvokaten har anført i punkt 125 i forslaget til afgørelse, at den fordeling af bevisbyrden, som Retten har foretaget i de appellerede domme, er i overensstemmelse med fast retspraksis, hvorefter det påhviler sagsøgeren at godtgøre, at de forskellige betingelser for Fællesskabets ansvar uden for kontraktforhold er opfyldt. Da dette ansvar kun kan være pådraget, såfremt en producent beviser, at han har til hensigt at genoptage markedsføringen af mælk, enten ved at genoptage produktionen efter udløbet af hans ikke-markedsføringsforpligtelse eller ved andre tilkendegivelser af

denne hensigt, påhviler det den, der kræver erstatning, at bevise, at han faktisk havde en sådan hensigt.

101 Med hensyn til argumentet om, at Edouard Bouma og Bernard Beusmans ikke kunne have nogen formodning om de følger, som en manglende genoptagelse af produktionen før den 1. april 1984 kunne have, bemærkes, at de, ligesom enhver erhvervsdrivende, der ønskede at begynde mælkeproduktion, måtte forvente at være omfattet af regler, som i mellemtiden var fastsat, om markedspolitikken. De kunne således ikke have en berettiget forventning om at kunne genoptage produktionen på samme betingelser som dem, der gjaldt tidligere (jf. hertil Mulder I-dommen, præmis 23).«

Faktiske omstændigheder

31 Sagsøgeren, der er mælkeproducent i Nederlandene, påtog sig i henhold til forordning nr. 1078/77 den 1. oktober 1978 en ikke-markedsføringsforpligtelse, som ophørte den 1. oktober 1983.

32 Sagsøgeren genoptog ikke mælkeproduktionen, hverken ved forpligtelsens ophør eller før ikrafttrædelsen af forordning nr. 857/84.

33 Efter vedtagelsen af forordning nr. 1639/91 ansøgte sagsøgeren de nederlandske myndigheder om at få tildelt en midlertidig specifik referencemængde, hvilket sagsøgeren fik tildelt den 15. juni 1991, og som herefter blev en endelig specifik referencemængde.

34 De nederlandske myndigheder tilbød i Fællesskabets navn i henhold til forordning nr. 2187/93 sagsøgeren en erstatning på 114 778,61 nederlandske gylden (NLG).

35 Sagsøgeren afviste erstatningstilbuddet fremsat i henhold til forordning nr. 2187/93, idet han fandt, at ansættelsen af tabet pr. kilo var for lav, og at tilbuddet i hvert fald ikke indeholdt nogen forrentning af erstatningen som følge af den økonomiske værdiudhulning for perioden indtil 19. maj 1992.

36 Sagsøgeren blev ikke tilbudt erstatning i henhold til forordning nr. 2330/98.

37 Efter de forhandlinger, der i andet halvår af 2000 blev ført mellem repræsentanter for SLOM-producenterne og repræsentanter for Kommissionen, blev der indgået en aftale om den erstatning, SLOM 1983-producenterne — herunder sagsøgeren — kunne gøre krav på, hvis Fællesskabets ansvar i forhold til denne gruppe blev godtgjort.

Retsforhandlinger for Retten

38 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 25. februar 1994 anlagde sagsøgerne T.H. Clemens, N.J.G.M. Costongs, W.A.J. Derks, R.P. Geertsema, W. Hermsen, P. Hogenkamp, J.H. Kelder, B.A. Kokkeler, G.M. Kuijs, E.J. Liefting, J.H. Nieuwenhuizen, D.J. Preuter, H. Rossel, A.J.M. Sturkenboom, J.J. de Wit, J.C. Blom, A.J. Keurhorst, A.J. Scholten og G.E.J. Wilmink, denne sag, der er registreret som sag T-87/94.

39 Ved kendelse af 31. august 1994, afsagt af formanden for Anden Afdeling, besluttede Retten at forene sagerne T-530/93 — T-533/93, T-1/94 — T-4/94, T-11/94, T-53/94, T-71/94, T-73/94 — T-76/94, T-86/94, T-87/94, T-91/94, T-94/94, T-96/94, T-101/94 — T-106/94, T-118/94 — T-124/94, T-130/94 og T-253/94.

40 Ved kendelse af 31. august 1994 fra Anden Afdeling udsatte Retten behandlingen af disse sager på afsigelsen af Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor.

41 Ved kendelse af 24. februar 1995, afsagt af formanden for Første Udvidede Afdeling, besluttede Retten at forene sagerne T-372/94 og T-373/94 med de sager, der er nævnt i denne doms præmis 39.

42 Den 30. september 1998 blev der for Retten holdt et uformelt møde med deltagelse af parternes repræsentanter. Parterne havde ved dette møde lejlighed til at fremlægge deres bemærkninger til Rettens analytiske kvalifikation af sagerne vedrørende SLOM-producenter, hvilket omfattede kategori »C« om SLOM-producenter, der havde modtaget et tilbud om erstatning i henhold til forordning nr. 2187/93, hvilket de havde afvist som følge af metoden til evaluering af skaden samt institutionernes påberåbelse af forældelse.

43 Ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 24. januar 2001 frafaldt sagsøgerne T.H. Clemens, N.J.G.M. Costongs, W.A.J. Derks, R.P. Geertsema, W. Hermsen, P. Hogenkamp, J.H. Kelder, G.M. Kuijs, E.J. Liefting, J.H. Nieuwenhuizen, D.J. Preuter, A.J.M. Sturkenboom og J.J. de Wit sag T-87/94.

44 Ved kendelse af 15. marts 2001, afsagt af formanden for Fjerde Udvidede Afdeling, bestemte Retten, at navnene på de parter, der er angivet ovenfor, skulle slettes fra fortegnelsen over sagsøgere i sag T-87/94.

45 Den 17. januar 2002 blev der holdt et uformelt møde for Retten med deltagelse af parternes repræsentanter. Der blev indgået en aftale mellem parterne om valget af en vejledende sag inden for SLOM-producenternes kategori I, såfremt Domstolen skulle tiltræde Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, ligesom sagsøgeren J. Blom fik bemyndigelse til at indlevere en ajourført stævning i den vejledende sag.

46 Den 5. februar 2003 indleverede sagsøgeren J. Blom en ajourført stævning til Rettens Justitskontor, idet han i følgeskrivelsen hertil anmodede om genoptagelse af søgsmålet, og at denne sag blev valgt som vejledende sag.

47 Rådet og Kommissionen indgav henholdsvis den 21. februar og 7. marts 2003 svarskrift til genoptagelsen af retsforhandlingerne i sag T-87/94 for så vidt angår sagsøgeren.

48 Rådet begærede retsforhandlingerne begrænset til de spørgsmål, som var fremsat i den ajourførte stævning, og som ikke havde været genstand for behandling i de sager, der var omhandlet i Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor. Kommissionen accepterede valget af sag T-87/94 som vejledende sag på betingelse af, at Retten ikke ville træffe nogen beslutning før afsigelsen af Bouma- og Beusmans-dommen, jf. præmis 26 ovenfor.

49 Ved kendelse af 26. marts 2003, afsagt af formanden for Første Afdeling, bestemte Retten, at sag T-87/94 skulle adskilles fra de forenede sager, der er nævnt i denne doms præmis 39, for så vidt angår sagsøgeren og genoptagelsen af retsforhandlingerne i sag T-87/94 i forhold til sagsøgeren.

50 Ved beslutning af 2. juli 2003 bestemte Retten, at sagen skulle henvises til en afdeling bestående af tre dommere, hvilket i dette tilfælde blev Første Afdeling.

51 Ved beslutning af 28. maj 2004 fra formanden for Første Afdeling besluttede Retten i henhold til procesreglementets artikel 55, stk. 2, at denne sag skulle pådømmes forud for andre.

52 Da sammensætningen af Rettens afdelinger er blevet ændret fra det nye retsår, er den refererende dommer blevet tilknyttet Femte Afdeling, som den foreliggende sag følgelig er blevet henvist til.

53 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Femte Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse. Som led i en foranstaltning med henblik på sagens tilrettelæggelse har Retten alligevel anmodet sagsøgeren om at besvare en række skriftlige spørgsmål og Rådet om at besvare et skriftligt spørgsmål, hvilket de har gjort inden for den fastsatte frist. Retten har ligeledes anmodet Kommissionen om at fremlægge et dokument. Kommissionen har efterkommet denne anmodning inden for den fastsatte frist.

54 Parterne har afgivet skriftlige indlæg og besvaret mundtlige spørgsmål fra Retten i retsmødet den 29. november 2005.

Parternes påstande

55 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Fællesskabet dømmes til at betale 68 896,57 EUR med tillæg af rente 8% p.a. fra den 19. maj 1992 indtil datoen for betalingen.

— Fællesskabet tilpligtes at betale sagens omkostninger.

56 Rådet har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

57 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Retlige bemærkninger

58 Sagsøgeren har gjort gældende, at betingelserne for at pålægge Fællesskabet ansvar er opfyldt, og at der ikke kan gives Rådet medhold i påstanden om, at sagsøgerens krav er delvist forældet. Dette spørgsmål falder i øvrigt uden for den retlige behandling, der er iværksat som led i denne procedure, som parterne har afgrænset den ved samrådsmøderne.

59 Retten finder, at det af hensyn til afgørelsen af forældelsesspørgsmålet i den foreliggende sag er nødvendigt først at tage stilling til, om Fællesskabet kan pålægges ansvar i henhold til EF-traktatens artikel 215, stk. 2 (nu artikel 288, stk. 2, EF), og i bekræftende fald indtil hvilken dato (jf. i den retning Bouma-sagen, præmis 28, og Beusmans-dommen, præmis 27, samt Rettens dom af 7.2.2002, sag T-199/94, Gosch mod Kommissionen, Sml. II, s. 391, præmis 40).

Fællesskabets erstatningsansvar

Parternes argumenter

60 Sagsøgerens argumentation kan deles i tre led. For det første har sagsøgeren påberåbt sig de rettigheder, der følger af kvalifikationen som SLOM-producent, og gjort gældende, at der ikke skal sondres mellem forskellige kategorier af de pågældende SLOM-producenter for så vidt angår anerkendelsen af Fællesskabets ansvar, som navnlig følger af det erstatningstilbud, sagsøgeren har fået i henhold til forordning nr. 2187/93, samt institutionernes adfærd efter vedtagelsen af denne forordning. For det andet har sagsøgeren gjort gældende, at der er forskel på hans

egen situation og den, som gjorde sig gældende for sagsøgerne i sagerne, der lå til grund for Böcker-Lensing-dommen, jf. præmis 18 ovenfor, Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor. For det tredje har sagsøgeren anfægtet betingelserne for tildeling af erstatningen, der blev tilbudt i henhold til forordning nr. 2330/98, som de sagsøgte har beskrevet dem.

61 For det første har sagsøgeren indledningsvis påpeget, at han er SLOM-producent, og at alle SLOM-producenter har til fælles, at fællesskabslovgiver forsætligt udelukkede dem fra muligheden for at få tildelt mælkekvoter, der var fritaget for tillægsafgift — kaldet »referencemængde« — da man iværksatte mælkekvoteordningen i 1984. Sagsøgeren har præciseret, at alle producenterne i Fællesskabet som led i denne ordning blev tildelt en kvote, der var direkte forbundet med den reelle produktion i »referenceåret«, men at næsten ingen SLOM-producent producerede mælk i referenceåret 1983 som følge af de ikke-markedsføringsforpligtelser, de havde påtaget sig i årene 1978 og fremefter, således at de ikke kunne gøre krav på en mælkekvote ved ophøret af deres ikke-markedsføringsforpligtelse.

62 Sagsøgeren har endvidere henvist til affattelsen af Mulder I-dommen, jf. præmis 6 ovenfor, Spagl-dommen, jf. præmis 11 ovenfor, og Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, samt det forhold, at Fællesskabet ifølge ordlyden i Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, har pligt til at genoprette det tab, SLOM-producenterne, heriblandt sagsøgeren, har lidt som følge af tabt fortjeneste, hvad angår den periode, hvorunder de retsstridigt blev udelukket fra mælkeproduktion — dvs. fra den dato, deres ikke-markedsføringsforpligtelse ophørte, til det øjeblik, hvor de kunne gøre krav på en specifik referencemængde.

63 Endelig har sagsøgeren gjort gældende, at det følger af erstatningstilbuddene i henhold til forordning nr. 2187/93, som omfattede alle de mælkeproducenter, heriblandt sagsøgeren, der ifølge de sagsøgte kunne gøre krav på en erstatning i henhold til Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, at Fællesskabet udtrykkeligt har anerkendt sit ansvar i forhold til de SLOM-producenter, som havde fået tildelt

en endelig referencemængde i henhold til forordning nr. 764/89 og nr. 1639/91. Sagsøgeren hører til den kategori af producenter, der fik tildelt en referencemængde i henhold til sidstnævnte forordning.

64 Til støtte for, at Fællesskabet har anerkendt sit ansvar, har sagsøgeren ikke blot gjort de argumenter gældende, som kan udledes af Spagl-dommen, jf. præmis 11 ovenfor, og Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, der lå forud for vedtagelsen af forordning nr. 2187/93, af ordlyden af meddelelsen af 5. august 1992, af Kommissionens tilbud af 21. april 1993 (KOM(93) 161 endelig, herefter »tilbuddet af 21. april 1993«) vedrørende forordning nr. 2187/93 samt forordning nr. 2187/93, men ligeledes af institutionernes adfærd og retspraksis efter vedtagelsen af sidstnævnte forordning. Disse anbringender skulle klart vise, at der aldrig er foretaget nogen sondring mellem SLOM 1983-producenterne og de producenter, sagsøgeren betegner SLOM 1984-producenter.

65 I den forbindelse har sagsøgeren gjort følgende betragtninger gældende.

66 For så vidt angår forholdene før vedtagelsen af forordning nr. 2187/93 hævder sagsøgeren for det første, at Domstolen i Spagl-dommen, jf. præmis 11 ovenfor, som hovedsageligt vedrørte fastsættelsen af SLOM 1983-producenternes — herunder sagsøgerens — rettigheder og forpligtelser, fandt, at disse producenter havde ret til en referencemængde på samme måde som SLOM 1984-producenterne. Denne dom var en af årsagerne til, at Rådet ophævede forordning nr. 1639/91, i henhold til hvilken SLOM 1983-producenter blev behandlet på samme måde som SLOM 1984-producenter for så vidt angår retten til at få tildelt referencemængder, med tildelingen af specifikke referencemængder fra en senere dato som den eneste undtagelse.

67 For det andet har sagsøgeren understreget, at den sag, som lå til grund for Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor — der var en vejledende sag — i lighed med den sag, som dannede baggrund for Spagl-dommen, omfattede alle SLOM II-produ-

center, heriblandt SLOM 1983-producenter, der endvidere havde samlet sig i en organisation til varetagelse af deres interesser (Stichting SLOM) og i fællesskab var repræsenteret ved advokater ved både formelle og uformelle retsmøder for Domstolen og Retten samt ved forhandlingerne med de sagsøgte om størrelsen af den erstatning, der skulle tildeles som følge af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor. Dette var ligeledes opfattelsen hos de sagsøgte, som i den forbindelse aldrig har sondret mellem SLOM 1983- og SLOM 1984-producenter.

68 For det tredje har sagsøgeren gjort gældende, at de sagsøgte i meddelelsen af 5. august 1992 efter Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, tilkendegav, at de ville ophæve de praktiske regler for udbetaling af erstatning til at gælde alle SLOM-producenterne og ikke kun de sagsøgere, der var berørt af denne dom, eftersom der i den forbindelse i medfør af Spagl-dommen, jf. præmis 11 ovenfor, ikke var foretaget nogen sondring mellem SLOM 1983- og SLOM 1984-producenter.

69 Det forhold, at man ifølge Kommissionen behandlede SLOM I- og SLOM II-producenter lige, følger utvetydigt af fremstillingen af begrundelsen for tilbuddet af 21. april 1993.

70 Sagsøgeren har i den forbindelse fremhævet følgende affattelse af ovennævnte tilbud, der fremgår under overskriften »Retlige aspekter: hovedreglen«:

»Den løsning, der foreslås, er gennem medlemsstaterne at tilbyde samtlige berørte producenter et forlig, som skal accepteres som fuld og endelig afgørelse. Hvis en producent afslår forliget, kan han kun vælge at få prøvet for Domstolen, om hans tab er større end tilbuddet, med de deraf følgende udgifter, risici og forlængelse af fristen for betaling. Eftersom tilbuddene er generelt beregnet, må det således forventes, at størstedelen af sagerne løses.«

71 Efter sagsøgerens opfattelse følger det af dette tilbud, at institutionerne udelukkende har forbeholdt sig retten til at anfægte tabets omfang, ikke kredsen af »berørte producenter«, såfremt tilbuddet ikke skulle blive accepteret.

72 Sagsøgeren har endvidere gjort gældende, at tilbuddet, som det følger af affattelsen af betragtningerne til forordning nr. 2187/93, havde karakter af et fælles forligsforslag, som var stilet til alle mælkeproducenter med en endelig referencemængde — heriblandt sagsøgeren selv — og at der hverken var foretaget nogen sondring mellem SLOM I- og SLOM II-producenter eller mellem SLOM 1983- og SLOM 1984-producenter.

73 For så vidt angår institutionernes adfærd og retspraksis efter vedtagelsen af forordning nr. 2187/93 har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionens repræsentanter aldrig har givet den mindste antydning — for det første som led i den jævnlige kontakt, Kommissionen i flere år havde med advokaterne for de nederlandske SLOM-producenter, for det andet ved de uformelle møder for Retten, for det tredje som led i andre erstatningssøgsmål for Retten, for det fjerde nærmere bestemt som led i »forældelsessager« og deres regulering, for det femte som led i reglerne om erstatningsanmodninger, i forhold til hvilke Kommissionens erstatningsansvar kun er anerkendt efter 1993 — om, at de forbeholdt sig retten til at skifte mening om anerkendelsen af Fællesskabets ansvar, således som det følger af forordning nr. 2187/93 og de erstatningstilbud, der fremsættes i medfør af denne forordning.

74 Sagsøgeren har for det første påpeget, at retsforhandlingerne i de erstatningssøgsmål for Retten, som producenter, der har afslået erstatningstilbuddene i henhold til forordning nr. 2187/93 — heriblandt sagsøgeren — har rejst, er blevet udsat på afsigelsen af Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor. Ifølge sagsøgeren har de sagsøgte fra starten været overbevist om, at den sag, som ligger til grund for denne dom, var den vejledende sag for alle de nederlandske SLOM-producenter, som fik tildelt en endelig referencemængde. Dette følger navnlig af de forskellige uformelle møder for Retten, der blev tilrettelagt med henblik på at diskutere forhandlingernes

fremme i de talrige sager, der er anlagt af SLOM-producenterne. Sagsøgeren har i den sammenhæng gjort gældende, at de sagsøgte ikke anfægter det forhold, at der ikke er anvendt nogen sondring mellem SLOM 1983- og SLOM 1984-producenter. De sagsøgte har endvidere — med undtagelse af sagsøgerens sag — ikke anfægtet Fællesskabets ansvar over for de producenter, der har indgivet søgsmål, efter at de har afslået erstatningstilbuddene i henhold til forordning nr. 2187/93. Ansvaret er tidligere anerkendt i forhold til disse producenter.

75 Sagsøgeren tilføjer, at de sagsøgte fra tidspunktet for vedtagelsen af forordning nr. 2187/93 vidste, at størstedelen af SLOM-producenterne af de årsager, som er anført i processkrifterne i sagen, der lå til grund for Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, samt i de talrige stævninger, der blev leveret af nederlandske SLOM-producenter — heriblandt af sagsøgeren selv — til Retten i 1993 og 1994, ikke kunne acceptere erstatningstilbuddet som fastsat ved den nævnte forordning. Det forudgående samråd med sagsøgernes advokater i de sager, der er omfattet af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, og Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor, har endvidere med tilstrækkelighed godtgjort over for Kommissionen, at beløbet pr. kilo i erstatningerne, der fremgår af forordning nr. 2187/93, var for lavt sat til at kunne erstatte de nederlandske producenters tab.

76 Det er ifølge sagsøgeren derfor, at de andre SLOM-producenter ikke har fremsat indvendinger imod, at retsforhandlingerne i de sager, de havde anlagt ved Retten, er blevet udsat og forbliver udsat indtil Domstolens afsigelse af Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor, eftersom producenterne vurderede, at de kunne forvente en fuldstændig ligebehandling med sagsøgerne i de sager, der var omfattet af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, og af Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor. Ved møderne mellem repræsentanterne for de sagsøgte og de nederlandske SLOM-producenters advokater er tanken om, at de sagsøgte i forhold til de nederlandske SLOM-producenter ville kunne skifte mening om anerkendelsen af Fællesskabets ansvar, som følger af de tilbud, der er givet i henhold til forordning nr. 2187/93, aldrig blevet fremlagt.

77 Sagsøgeren gør særligt gældende, at de sagsøgte ved deres adfærd efter Rettens domme af 16. april 1997, Hartmann mod Rådet og Kommissionen (sag T-20/94, Sml. II, s. 595), og Saint og Murray mod Rådet og Kommissionen (sag T-554/93, Sml. II, s. 563), ikke har foretaget nogen sondring mellem SLOM 1983- og SLOM 1984-producenter, hvorved intet forhold lader formode, at de til sidst kunne skifte mening om anerkendelsen af Fællesskabets ansvar.

78 Sagsøgeren har i den forbindelse præciseret, at Kommissionen ved skrivelse af 27. februar 1998 meddelte Retten, at Kommissionen påregnede at afgive et forligstilbud til sagsøgerne i alle de sager, der vedrørte SLOM I- og SLOM II-producenter som »Hartmann«, og at alle producenter i disse kategorier, uden undtagelse, reelt har modtaget et fornyet tilbud fra Kommissionen. Sagsøgeren har tilføjet, at denne fremgangsmåde — hvis det er rigtigt, at forligstilbuddet ikke omfattede de nederlandske producenter i disse kategorier, som havde afslået tilbud om erstatning i henhold til forordning nr. 2187/93, og som endvidere havde indgivet erstatningssøgsmål ved Retten — var i overensstemmelse med det, der var omtalt mellem parterne, og at det væsentlige er, at SLOM 1983- og SLOM 1984-producenterne er blevet ligebehandlet.

79 Rådet har ligeledes skabt betingelserne for, at et fælles tilbud om erstatning i medfør af Rettens dom af 9. december 1997, Quiller og Heusmann mod Rådet og Kommissionen (forenede sager T-195/94 og T-202/94, Sml. II, s. 2247, herefter »Quiller-dommen«), blev stilet til den gruppe af producenter, der var berørt af den foreliggende dom. I dette tilbud blev der ikke foretaget nogen sondring mellem SLOM 1983- og SLOM 1984-producenter, eftersom en af producenterne i sagen, der lå til grund for denne dom, var SLOM 1983-producent. Dommen anerkendte, at en ikke-markedsføringsforpligtelse bebyrdede hele bedriften, hvorimod Friedhelm Quiller både erhvervede en del af en bedrift, der var bebyrdet af en ikke-markedsføringsforpligtelse med udløb i 1983, og besad en anden bedrift, hvor han fortsatte mælkeproduktionen. Det fremgår dog, at Retten i Quiller-dommen udelukkende fremhævede, at Friedhelm Quiller ikke skulle tage hensyn til, at han fra 1983 skulle genoptage mælkeproduktionen på den del, han havde erhvervet, for at være berørt af kvoteordningen i lighed med endvidere sagsøgeren i sagen, der lå til grund for Spagl-dommen, jf. præmis 11 ovenfor.

80 Sagsøgeren har desuden bemærket, at det følger af referatet af det uformelle møde for Retten den 30. september 1998, at den refererende dommer identificerede de producenter, som har fået tilbudt erstatning af institutionerne, men som har afslået denne med henvisning til den metode, der er brugt til evaluering af tabet, som kategori »C«. Denne kategori omfattede alle de SLOM I- og SLOM II-producenter, i forhold til hvilke forligsforhandlingerne var blevet ført med Kommissionen efter Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor. Sagsøgeren har gjort gældende, at de sagsøgte aldrig har antydet, at undergruppen af SLOM 1983-producenter havde taget hensyn til muligheden for, at institutionerne til slut kunne skifte mening om anerkendelsen af Fællesskabets ansvar.

81 For det andet har sagsøgeren henvist til, at Rådet i betragtningerne til forordning nr. 2330/98, der giver Kommissionen bemyndigelse til at afgøre forskellige igangværende anmodninger om erstatning efter Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, har understreget, at »EF-institutionerne [fuldt ud forpligter] sig til [...] at efterkomme denne dom«, og fremhævet, at »de berørte producenter [først og fremmest] var [...] dem, der var berettiget til at ansøge om en specifik referencemængde i henhold til de bestemmelser, der blev indsat i Rådets forordning [...] nr. 857/84 [...], forordning [...] nr. 804/68 [...], forordning [...] nr. 764/89 [...] eller forordning [...] nr. 1639/91«. Sagsøgeren lægger vægt på, at SLOM I- og SLOM II-producenterne i den sammenhæng er blevet behandlet lige, og at intet indikerer, at SLOM 1983-producenterne, som undergruppe af SLOM II-producenterne, skulle tage hensyn til muligheden for endegyldigt at blive frataget retten til erstatning. Sagsøgeren har ligeledes gjort gældende, at mens Kommissionen inden for rammerne af forhandlingerne af Mulder II-dommens konsekvenser, jf. præmis 13 ovenfor, i 2000 anfægtede Fællesskabets ansvar over for sagsøgeren og andre SLOM 1983-producenter, var det dens standpunkt, at alle SLOM-producenter, der var blevet tildelt en endelig referencemængde, »i hvert fald en gang« skulle modtage et erstatningstilbud. Det er sagsøgerens opfattelse, at Kommissionen heller ikke i den forbindelse sondrede mellem SLOM 1983- og SLOM 1984-producenter.

82 For det tredje har sagsøgeren konstateret, at det ved Mulder III-dommen blev fastslået, at alle nederlandske SLOM-producenter, heriblandt sagsøgeren selv, i 1992 i hvert fald af velbegrundede årsager havde afslået det tilbud om erstatning, der var fremlagt i henhold til forordning nr. 2187/93.

83 Efter sagsøgerens opfattelse står det ud fra de sager, der er omfattet af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, og Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor, fast, at sidstnævnte skal bruges som model for en samlet ordning med alle de andre nederlandske SLOM-producenter. Endvidere har SLOM-producenternes advokat, W.G.M. Kleinlangevelsloo, der repræsenterer Stichting SLOM, og repræsentanter for Kommissionen holdt et intenst samråd, der i det væsentlige omfattede alle SLOM-producenter, som havde fået tildelt en endelig SLOM-referencemængde i 1991 eller 1993, og som var blevet givet et forligstilbud i henhold til forordning nr. 2187/93.

84 Ifølge sagsøgeren var det således til de nederlandske SLOM-producenters overraskelse, at Kommissionen ved at gøre Böcker-Lensing-dommen gældende, jf. præmis 18 ovenfor, i 2000 afviste at tildele enhver form for erstatning til SLOM 1983-producenterne, selv om de havde en endelig referencemængde, som det var tilfældet for sagsøgeren. Kommissionen ville i princippet nu kun anerkende Fællesskabets ansvar over for SLOM 1983-producenter, som stadig kunne fremlægge et uigendriveligt skriftligt bevis for, at de i 1983 havde foretaget konkrete skridt for at genoptage mælkeproduktionen ved ophøret af deres ikke-markedsføringsforpligtelse.

85 Sagsøgeren finder, at det forhold, at Kommissionen sent har skiftet mening om Fællesskabets ansvar over for sagsøgeren og de øvrige nederlandske SLOM-producenter med referencemængde, må anses for at være i strid med de mest grundlæggende principper om god forvaltningsskik. Kommissionen erklærer, at den måde, Retten formelt betegner de sagsøgtes adfærd, ikke har betydning for den. Det drejer sig om tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik, tilsidesættelse af lighedsprincippet, ond tro, tilsidesættelse af reglerne om bortfald eller forældelse af en rettighed (rechtsverwerking) eller lignende. Det, som sagsøgeren ønsker at gøre gældende, er, at adfærden er retlig utilladelig. Sagsøgeren finder desuden, at denne adfærd skyldes ren ond tro, og at de sagsøgte misbruger den ekstremt lange varighed af de retlige forhandlinger i de sager, der er omfattet af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, og Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor.

86 Efter sagsøgerens opfattelse følger det heraf, at Kommissionen ved sin vedvarende og konsekvente adfærd har fremkaldt SLOM-producenternes berettigede forventning, idet den ikke derefter anfægtede Fællesskabets ansvar, som var anerkendt ved forordning nr. 2187/93, og at Kommissionen på den baggrund skal anses for at have fortabt retten til at anfægte ansvaret, da en sådan anfægtelse blev fremsat for første gang i 2000. Sagsøgeren finder, at den enkle omstændighed, at Retten har afsagt Böcker-Lensing-dommen, jf. præmis 18 ovenfor, ikke kan medføre, at Kommissionen til slut anfægter Fællesskabets ansvar over for SLOM-producenterne, eftersom Kommissionen skulle nå til — og var nået til — en aftale om erstatningens størrelse med sagsøgerne i de sager, der var omfattet af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, og Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor.

87 Endelig understreger sagsøgeren, at de forhold, han har fremlagt i stævningen vedrørende Kommissionens repræsentanters adfærd i forhold til de nederlandske SLOM-producenter i årenes løb, ikke er blevet anfægtet af Kommissionen.

88 For det andet har sagsøgeren bemærket, at der er forskelle mellem hans egen situation og den, som var gældende for sagsøgerne i de sager, der var berørt af Böcker-Lensing-dommen, jf. præmis 18 ovenfor, Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, hvori Retten fandt, at Fællesskabet ikke kunne pålægges et ansvar over for de nederlandske SLOM 1983-producenter, idet disse ikke havde fremlagt tilstrækkeligt bevis for, at de havde til hensigt at genoptage produktionen ved ophøret af deres ikke-markedsføringsforpligtelse.

89 Sagsøgeren finder, at udfaldet af appellerne i de sager, der førte til Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, ikke er uden betydning for udfaldet af den foreliggende sag. Det er sagsøgerens opfattelse, at dersom Domstolen endeligt skulle finde, at Fællesskabet er ifaldet et ansvar i forhold til sagsøgerne i de to sager, ville det følge heraf, at Fællesskabet ligeledes er

erstatningsansvarligt i forhold til sagsøgeren i den foreliggende sag og, generelt, i forhold til alle andre SLOM 1983-producenter, som var blevet tildelt en endelig referencemængde. Sagsøgeren har imidlertid gjort gældende, at selv om Domstolen skulle forkaste appellerne, ville det dog ikke betyde, at Fællesskabet ikke er ifaldet ansvar i forhold til sagsøgeren i den foreliggende sag samt alle andre SLOM 1983-producenter med en endelig referencemængde.

90 Sagsøgeren betragter sin situation som forskellig fra sagsøgernes i de sager, der er omfattet af Böcker-Lensing-dommen, jf. præmis 18 ovenfor, Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor. Sagsøgeren har gjort gældende, at han siden 1991 har haft en endelig referencemængde, som han havde fået i henhold til forordning nr. 1639/91, og at Fællesskabets ansvar i forhold til ham aldrig er blevet anfægtet efter Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor. Det følger i øvrigt klart af denne dom samt af forordning nr. 2187/93 og nr. 2330/98, at der ikke skal foretages nogen sondring mellem SLOM I- og SLOM II-producenter. Edouard Bouma og Bernard Beusmans har derimod fortsat ikke en endelig referencemængde, mens Bernhard Böcker-Lensing kun havde fået tildelt en referencemængde i 1995. Sagsøgeren har ligeledes gjort gældende, at der ikke er fremlagt noget forligstilbud i henhold til forordning nr. 2187/93 til nogen af de tre ovennævnte producenter. De sagsøgte har aldrig anerkendt Fællesskabets ansvar i forhold til de tre producenter, der er omfattet af de tre nævnte domme, og Kommissionen skiftede i deres sager således ikke mening om en udtrykkelig anerkendelse af Fællesskabets ansvar.

91 Endelig har sagsøgeren gjort gældende, at det er retligt utilladeligt at vurdere Fællesskabets ansvar i forhold til SLOM 1983-producenter på et andet grundlag end det, der anvendes i forhold til SLOM I-producenter, og sagsøgeren finder, at Rettens vurdering i Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, er urigtig, for så vidt som Retten har fastslået, at bevisbyrden, som påhvilede SLOM 1983-producenterne, skulle være tungere end den, der påhviler SLOM I-producenterne, eftersom deres situation var ens. Sagsøgeren har gentaget de anbringender, Bernard Beusmans gjorde gældende som led i appellen af Rettens dom i sag T-73/94, idet sagsøgeren angiver, at han gør dem gældende, men præciserer, at Retten ikke skal undersøge deres velbegrundethed nærmere.

92 Sagsøgeren har hvad beviser angår således gjort gældende, at ingen af SLOM 1983-producenterne under hensyntagen til de sagsøgtes adfærd efter Mulder I-dommen, jf. præmis 6 ovenfor, tænkte på at bevare akter vedrørende forvaltningen af deres bedrifter i 1983. Sagsøgeren fremhæver, at størstedelen af SLOM 1983-producenterne, heriblandt sagsøgeren selv, i 2000 ikke længere kunne fremlægge bevis for, at de i 1983 havde foretaget konkrete skridt for at genoptage mælkeproduktionen, selv om et vist antal SLOM 1983-producenter, som tilfældigvis fortsat besad visse beviser, har fremlagt disse for Kommissionen under forbehold af spørgsmålet, om de havde pligt til at gøre det. Kommissionen har i den forbindelse kun fundet beviserne tilstrækkelige i et meget lille antal sager, som har ført til erstatning uden yderligere retlige skridt.

93 Sagsøgeren anfører i den forbindelse, at det på daværende tidspunkt ikke var nødvendigt at levere akter til støtte for en kvoteanmodning og anmodning om erstatning. Sagsøgeren har tilføjet, at de nuværende beviskrav, mere end ti år efter omstændighedernes indtræden, er affattet efter udløbet af den retlige forpligtelse, som blev pålagt producenterne, om at bevare deres regnskaber og efter flere omstruktureringer i det nederlandske Landbrugsministerium, der som følge heraf ikke kan fremlægge oplysninger.

94 Sagsøgeren har i øvrigt bemærket, at Kommissionen angiver »tidligere at have tilladt«, at producenter, der havde fået tildelt en endelig referencemængde, skulle anses for at have haft til hensigt at genoptage mælkeproduktionen ved ophøret af ikke-markedsføringsforpligtelsen. Han har præciseret, at Kommissionen aldrig har fremsat krav over for SLOM 1983-producenter, der havde fået tildelt en endelig referencemængde, om supplerende beviser for deres hensigt til at genoptage mælkeproduktionen, før den i 2000 indledte forhandlinger med de hollandske SLOM-producenters advokat om fastsættelsen af følgerne af Mulder III-dommen, jf. præmis 20 ovenfor.

95 For det tredje har sagsøgeren anfægtet Rådets stiltiende anbringende om, at sagsøgeren ikke havde modtaget et tilbud om erstatning fra Kommissionen i

henhold til forordning nr. 2330/98, fordi beviset for hensigten til at genoptage mælkeproduktionen ved ophøret af hans ikke-markedsføringsforpligtelse ikke forelå. Forordning nr. 2330/98 kan, for så vidt som den udelukkende vedrører SLOM-producenter, over for hvilke Fællesskabets ansvar ikke tidligere er anerkendt, ikke omfatte de producenter, der som sagsøgeren fra Fællesskabet allerede havde opnået en anerkendelse af dets ansvar.

96 Sagsøgeren finder derudover, at det drejer sig om et urigtigt anbringende. På den ene side antydes det, at beviset for hensigten til at genoptage mælkeproduktionen ved ophøret af ikke-markedsføringsforpligtelsen havde betydning for beslutningen om at fremsætte tilbud om erstatning i henhold til forordning nr. 2330/98.

97 På den anden side har Kommissionen i visse sager — selv efter Böcker-Lensing-dommen, jf. præmis 18 ovenfor — fremsat tilbud om erstatning i henhold til forordning nr. 2330/98 uden at stille betingelser, særligt om bevis for hensigten til at genoptage mælkeproduktionen, over for nederlandske SLOM 1983-producenter, som de havde afvist at anerkende Fællesskabets ansvar over for som følge af, at der ikke forelå en endelig referencemængde.

98 Sagsøgeren har bemærket, at dette var tilfældet med navnlig sagsøgerne i sag T-533/93, J.I.M., W. Spikker og T.J.W. Kraaienvanger, som modtog tilbud om erstatning i henhold til forordning nr. 2330/98 henholdsvis den 29. april 1999 og i maj 2000.

99 Derudover havde Kommissionen endda før vedtagelsen af forordning nr. 2330/98 fremsat tilbud om erstatning til visse nederlandske SLOM 1983-producenter, heriblandt sagsøgeren W. Brouwer (sag T-533/93), som fik fremsendt et erstatningstilbud i 1997 og efter accept heraf fik udbetalt erstatningen i april 1999.

100 Ifølge sagsøgeren godtgør de ovenfor påberåbte forhold, at Kommissionen i overensstemmelse med en fast praksis, selv efter at den frist, der er fastsat i forordning nr. 2187/93, udløb samt efter Böcker-Lensing-dommen, jf. præmis 18 ovenfor, fortsat fremsatte nye erstatningstilbud til SLOM 1983-producenter, i forhold til hvilke Fællesskabets ansvar først blev anerkendt på et senere tidspunkt, fordi disse producenter først efter udløbet af de frister, der var fastsat i forordning nr. 2187/93, havde fået tildelt en endelig referencemængde.

101 Rådet og Kommissionen finder, at betingelserne for at pålægge Fællesskabet et erstatningsansvar uden for kontraktforhold ikke er opfyldt i den foreliggende sag, hvorfor de må frifindes.

Rettens bemærkninger

102 Det skal påpeges, at Fællesskabet ifølge fast retspraksis kun kan pålægges ansvar uden for kontraktforhold som følge af tab forårsaget af institutionerne, jf. artikel 288, stk. 2, EF, såfremt en række betingelser om retsstridighed af den påtalte adfærd, tabets reelle karakter samt årsagsforbindelse mellem den retsstridige adfærd og det tab, der hævdes at være lidt, er opfyldt (Domstolens dom af 28.4.1971, sag 4/69, Lütticke mod Kommissionen, Sml. 1971, s. 75, org.ref.: Rec. s. 325, præmis 10, og af 17.12.1981, forenede sager 197/80-200/80, 243/80, 245/80 og 247/80, Ludwigshafener Walzmühle m.fl. mod Rådet og Kommissionen, Sml. s. 3211, præmis 18, samt Rettens dom af 13.12.1995, forenede sager T-481/93 og T-484/93, Exporteurs in Levende Varkens m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2941, præmis 80, Bouma-dommen, præmis 39, og Beusmans-dommen, præmis 38, som tiltrådt ved Bouma- og Beusmans-dommen, præmis 43, og dommen i sagen Gosch mod Kommissionen, præmis 41).

103 For så vidt angår situationen for de mælkeproducenter, der havde påtaget sig en ikke-markedsføringsforpligtelse, ifalder Fællesskabet et ansvar i forhold til hver

producent, der har lidt et tab som følge af at være forhindret i at levere mælk i henhold til forordning nr. 857/84 (Mulder II-dommen, præmis 22). Dette ansvar er begrundet i en tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning (Bouma-dommen, præmis 40, og Beusmans-dommen, præmis 39, tiltrådt ved Bouma- og Beusmans-dommen, præmis 45-47, og dommen i sagen Gosch mod Kommissionen, præmis 42).

104 Dette princip kan imidlertid kun gøres gældende imod fællesskabsbestemmelser, såfremt Fællesskabet selv tidligere har skabt en situation, som kan give grundlag for en berettiget forventning (Domstolens dom af 10.1.1992, sag C-177/90, Kühn, Sml. I, s. 35, præmis 14, Bouma-dommen, præmis 41, og Beusmans-dommen, præmis 40, som tiltrådt ved Bouma- og Beusmans-dommen, præmis 45-47, og dommen i sagen Gosch mod Kommissionen, præmis 43).

105 En erhvervsdrivende, der som følge af en fællesskabsretsakt er blevet tilskyndet til at ophøre med markedsføringen af mælk i en afgrænset periode i almenvellets interesse og mod betaling af en præmie, kan således ved ophøret af sin forpligtelse berettiget forvente ikke at blive underlagt begrænsninger, der påvirker den erhvervsdrivende særligt, netop fordi han havde benyttet muligheder, der blev tilbudt af fællesskabsbestemmelser (Mulder I-dommen, præmis 24, og von Deetzen-dommen, præmis 13). Princippet om beskyttelse af den berettigede forventning er derimod ikke til hinder for, at der under en ordning som tillægsafgiftsordningen pålægges en producent begrænsninger som følge af, at han — som følge af en beslutning, han frivilligt har truffet uden at være tilskyndet hertil af fællesskabsbestemmelser — ikke har markedsført mælk eller kun har markedsført en begrænset mængde heraf i en bestemt periode, der ligger forud for ikrafttrædelsen af den nævnte ordning (Kühn-dommen, præmis 15, Bouma-dommen, præmis 42, og Beusmans-dommen, præmis 22 ovenfor, præmis 41, som tiltrådt ved Bouma- og Beusmans-dommen, præmis 45-47, og dommen i sagen Gosch mod Kommissionen, præmis 44).

106 Desuden fremgår det af Spagl-dommen, jf. præmis 11 ovenfor, at Fællesskabet ikke uden at tilsidesætte princippet om beskyttelse af den berettigede forventning automatisk kunne udelukke alle de producenter fra at få tildelt kvoter, hvis forpligtelse til ikke-markedsføring eller omstilling var ophørt i 1983, herunder dem, der i lighed med Spagl ikke havde kunnet genoptage mælkeproduktionen af grunde, som stod i forbindelse med deres forpligtelse (Bouma-dommen, præmis 43, og Beusmans-dommen, præmis 42, som tiltrådt ved Bouma- og Beusmans-dommen, præmis 53, og dommen i sagen Gosch mod Kommissionen, præmis 45). I Spagl-dommens præmis 13 fastslog Domstolen således følgende:

»Fællesskabslovgiveren kunne herved gyldigt indføre en skæringsdato med hensyn til udløbet af de pågældendes ikke-markedsførings- eller omstillingsperiode, for at udelukke de producenter fra anvendelsen [af bestemmelserne om tildeling af en specifik referencemængde], som af grunde, der var ikke-markedsførings- eller omstillingspligten uvedkommende, ikke havde leveret mælk i hele eller dele af det pågældende referenceår. Princippet om den berettigede forventning, som fortolket i ovennævnte domme, forhindrer derimod, at en skæringsdato fastsættes således, at producenter, som ikke har leveret mælk i hele eller dele af referenceåret på grund af en forpligtelse, de har indgået i henhold til forordning nr. 1078/77, udelukkes fra anvendelsen [af de nævnte bestemmelser].«

107 Der er således grundlag for at udlede af denne dom, at de producenter, hvis forpligtelse udløb i 1983, kun kan støtte et erstatningssøgsmål på en tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, såfremt de godtgør, at grundene til, at de ikke genoptog mælkeproduktionen i referenceåret, havde forbindelse med, at de havde indstillet denne produktion i en vis periode, og at det på grund af tilrettelæggelsen af denne produktion var umuligt for dem straks at genoptage den (Bouma-dommen, præmis 45, og Beusmans-dommen, præmis 44, som tiltrådt ved Bouma- og Beusmans-dommen, præmis 62 og 63, og dommen i sagen Gosch Kommissionen, præmis 47).

108 Desuden fremgår det af Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, præmis 23, at Fællesskabets ansvar er betinget af, at producenterne klart har tilkendegivet deres hensigt til at genoptage mælkeproduktionen ved udløbet af deres ikke-markedsføringsforpligtelse. Forudsætningen for, at SLOM-producenterne kan rejse krav om erstatning for det retsstridige forhold, som førte til ugyldiggørelsen af de forordninger, der regulerede SLOM-producenternes situation, var nemlig, at de blev forhindret i at genoptage mælkeproduktionen. De producenter, hvis forpligtelse ophørte inden ikrafttrædelsen af forordning nr. 857/84, skulle derfor have genoptaget mælkeproduktionen eller i det mindste truffet foranstaltninger hertil, såsom foretagelsen af investeringer eller reparationer eller opretholdelsen af det nødvendige anlæg til denne produktion (Bouma-dommen, præmis 46, og Beusmans-dommen, præmis 45, som tiltrådt ved Bouma- og Beusmans-dommen, præmis 89-91, og dommen i sagen Gosch mod Kommissionen, præmis 48).

109 Hvis ikke en producent har tilkendegivet sin hensigt hertil, kan han ikke gøre gældende at have en berettiget forventning om at kunne genoptage mælkeproduktionen på et hvilket som helst tidspunkt i fremtiden. Hans situation er derfor ikke anderledes end de erhvervsdrivendes, som ikke fremstillede mælk, og som efter indførelsen af mælkekvoteordningen i 1984 blev forhindret i at påbegynde produktionen heraf. Ifølge fast retspraksis kan de erhvervsdrivende på områder med en fælles markedsordning, hvis formål indebærer en løbende tilpasning til ændringer i den økonomiske situation, ikke have nogen berettiget forventning om at undgå begrænsninger som følge af eventuelle markedspolitiske eller strukturpolitiske bestemmelser (Bouma-dommen, præmis 47, og Beusmans-dommen, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis, som tiltrådt ved Bouma- og Beusmans-dommen, præmis 99-102, og dommen i sagen Gosch mod Kommissionen, præmis 49).

110 Da sagsøgeren i den foreliggende sag ikke har genoptaget mælkeproduktionen mellem datoen for udløbet af hans ikke-markedsføringsforpligtelse, den 1. oktober 1983, og datoen for ikrafttrædelsen af kvoteordningen den 1. april 1984, må han til godtgørelse af sit erstatningskrav bevise, at han havde til hensigt at genoptage

produktionen ved udløbet af sin ikke-markedsføringsforpligtelse, og at han blev afskåret herfra på grund af ikrafttrædelsen af forordning nr. 857/84 (Bouma-dommen, præmis 48, og Beusmans-dommen, præmis 47, som tiltrådt ved Bouma- og Beusmans-dommen, præmis 99-102).

111 For det første skal det i den forbindelse fastslås, at sagsøgeren hverken har fremlagt bevis for, at han tog kontakt til de nationale myndigheder for at opnå en referencemængde i 1984 ved ikrafttrædelsen af mælkekvoteordningen, eller at han traf andre foranstaltninger for at godtgøre, at han havde til hensigt at genoptage mælkeproduktionen ved ikke-markedsføringsforpligtelsens ophør.

112 For så vidt angår beviserne for sagsøgerens hensigt til at genoptage sin virksomhed som mælkeproducent efter udløbet af ikke-markedsføringsforpligtelsen skal det først fastslås, at sagsøgerens advokat ved sin e-post af 20. januar 2003, der blev fremsendt på anmodning fra Retten, hævder at have valgt den foreliggende sag som vejledende sag, idet sagsøgeren nu ikke længere kunne bevise, at han i 1983 havde truffet foranstaltninger med henblik på at genoptage produktionen, således at afgørelsen af den foreliggende sag udelukkende afhænger af den retlige situation for de producenter, som har modtaget et tilbud om erstatning, og som har afslået det.

113 Selv om sagsøgeren, i modsætning til de sagsøgtes opfattelse, finder, at ovennævnte bevis ikke længere er muligt at fremlægge, da det berørte nederlandske ministerium ikke længere kan levere oplysninger, står det endvidere alligevel fast, at sagsøgeren som svar på et af Retten fremsat spørgsmål ved retsmødet har forklaret, at han ikke traf nogen foranstaltning med henblik på at indhente sådanne oplysninger.

114 Endelig har sagsøgeren ved retsmødet anført, at han efter 1983 og indtil slutningen af 1984 fortsat vedligeholdt stalde og græsmarker, fordi han på et tidspunkt ville genoptage mælkeproduktionen. Sagsøgeren har tilføjet, at han som følge af mælkekvoteordningen havde lejet sine jorde ved årlige, fortløbende kontrakter, idet han havde til hensigt at genoptage mælkebedriften i løbet af sommeren 1984.

115 Under disse omstændigheder skal det fastslås, at sagsøgerens eventuelle hensigt til at genoptage mælkeproduktionen efter ophøret af ikke-markedsføringsforpligtelsen ikke er støttet på noget objektivt forhold, men udelukkende på sagsøgerens egne erklæringer, og dette selv når han havde seks måneder til at tage håndgribelige skridt med henblik på en sådan genoptagelse.

116 For det andet skal det for så vidt angår sagsøgerens anbringende om de angivelige forskelle mellem hans situation og den, som gjaldt for sagsøgerne i de sager, der er omfattet af Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Böcker-Lensing-dommen, jf. præmis 18 ovenfor, for så vidt som Edouard Bouma og Bernard Beusmans stadig ikke har en endelig referencemængde, mens Bernhard Böcker-Lensing kun fik tildelt en referencemængde i 1995, bemærkes, at det forhold, at sagsøgeren har opnået en midlertidig referencemængde ved ikrafttrædelsen af forordning nr. 1639/91, ikke medfører, at han har ret til erstatning som følge af, at Fællesskabet skulle være ifaldet et ansvar uden for kontraktforhold (Bouma-dommen, præmis 49, og Beusmans-dommen, præmis 48).

117 I denne henseende påpeges, at den ved Rådets og Kommissionens forordninger fastsatte kvotetildeling havde til formål at genoprette en situation, der var opstået på grund af en tidligere ulovlig retsakt. For at sikre sig, at kvoterne tilfaldt dem, der virkelig havde til hensigt at producere mælk, og for at undgå, at producenterne ansøgte om kvoterne alene med det formål at drage økonomisk fordel deraf, gjorde fællesskabslovgiver tildelingen afhængig af visse betingelser (Bouma-dommen, præmis 51, og Beusmans-dommen, præmis 50).

118 Den omstændighed, at en producent fik afslag på en kvote, fordi han ikke på tidspunktet for ansøgningens indgivelse opfyldte betingelserne i de fællesskabsbestemmelser, der havde til formål at udbedre ulovligheden af forordning nr. 857/84, udelukker ikke, at han på tidspunktet for sin forpligtelses ophør havde en berettiget forventning om at kunne genoptage mælkeproduktionen, og at han som følge heraf har krav på erstatning efter betingelserne i Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor. Det kan dog også tænkes, at producenterne ikke har villet genoptage mælkeproduktionen ved forpligtelsens ophør, og at de har fået tildelt en referencekvote nogle år senere, såfremt de på det tidspunkt opfyldte de nødvendige betingelser (Bouma-dommen, præmis 52, og Beusmans-dommen, præmis 51).

119 Den omstændighed, at sagsøgeren senere opnåede en midlertidig referencemængde, der efterfølgende blev ændret til en endelig referencemængde, godtgør således ikke i sig selv, at han ved ikke-markedsføringsforpligtelsens ophør havde til hensigt at genoptage mælkeproduktionen (Bouma-dommen, præmis 53, og Beusmans-dommen, præmis 52).

120 Endelig kan Retten ikke tiltræde sagsøgerens anbringende om, at forordning nr. 2187/93 omfattede alle mælkeproducenter, som i henhold til Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor, kunne gøre krav på en erstatning, og at Fællesskabet heri udtrykkeligt anerkendte sit ansvar i forhold til de producenter, som havde fået tildelt en endelig referencemængde i henhold til forordning nr. 764/89 og nr. 1639/91, heriblandt sagsøgeren selv, der desuden havde fået tilbudt individuel erstatning i henhold til forordning nr. 2187/93.

121 I den forbindelse skal det for det første konstateres, at institutionerne i modsætning til, hvad sagsøgeren har gjort gældende, i meddelelsen af 5. august 1992 ikke har angivet, at de ville yde erstatning til alle de berørte SLOM-producenter. De har nemlig udtrykkeligt begrænset muligheden for erstatning til »hver producent, [...] der har lidt et erstatteligt tab som omhandlet i Domstolens afgørelse [i Mulder II-

dommen, jf. præmis 13 ovenfor], fordi han ikke rettidigt har fået tildelt en mælkekvote efter sin deltagelse i den ved forordning [...] nr. 1078/77 indførte ordning, og som faktisk opfylder de i afgørelsen fastlagte kriterier og betingelser«.

122 For det andet sigtede forordning nr. 2187/93 til at gennemføre en fælles ordning til fordel for de SLOM-producenter, der opfyldte visse kriterier. Det er udtrykkeligt nævnt heri dels, i fjerde betragtning, at det store antal potentielt berettigede udelukker, at der for hver enkelt kan tages hensyn til de individuelle forhold, dels, i sidste betragtning og artikel 14, at hvis en mælkeproducent ikke accepterer tilbuddet i henhold til denne forordning, svarer dette til en afvisning af Fællesskabets tilbud og medfører, at det ikke længere er bindende for de berørte fællesskabsinstitutioner. I dette tilfælde må den erstatningspligt, der påhviler Fællesskabet, sag for sag skulle fastslås judicielt.

123 Det fremgår utvetydigt af affattelsen af forordning nr. 2187/93 — særligt af omtalen af, at de individuelle forhold ikke kunne tages i betragtning som følge af det store antal potentielt berørte producenter — at tilbuddet om erstatning som foreskrevet i forordningen svarede til et forsøg på forligsmæssig, fælles og standardiseret regulering af en samlet mængde forhold, der fulgte af anvendelsen af forordning nr. 857/84, og dette i overensstemmelse med de generelle parametre, som er fastsat ved Mulder II-dommen, jf. præmis 13 ovenfor. Dette tilbud medfører ikke i sig selv, at ansvaret pr. definition anerkendes i forhold til hver af de potentielt berørte producenter.

124 Som Retten har fastslået, kan den omstændighed, at sagsøgeren modtog et erstatningstilbud i henhold til forordning nr. 2187/93, ikke udgøre et bevis for, at der foreligger alle de nødvendige betingelser for, at Fællesskabets ansvar er godtgjort i forhold til den konkret påberåbte skade i den betydning, som forudsættes i den i dommens præmis 102 nævnte retspraksis. Den nævnte forordning havde nemlig karakter af et aftaletilbud stilet til visse producenter, og aftaletilbuddet kunne afslås eller accepteres og var et alternativ til et søgsmål. Såfremt producenten ikke

accepterede tilbuddet, havde han ret til at anlægge erstatningssag i medfør af artikel 288, stk. 2, EF (jf. i den retning dommen i sagen Gosch mod Kommissionen, præmis 69 og den deri nævnte retspraksis).

125 Retten har således fundet, at sagsøgeren ved at afslå det tilbud, han havde modtaget på grundlag af forordning nr. 2187/93, bragte sig uden for den ved denne forordning fastlagte ramme, og at det under disse omstændigheder derfor påhvilede ham at godtgøre, at de nødvendige betingelser for Fællesskabets erstatningsansvar var opfyldt (jf. dommen i sagen Gosch mod Kommissionen, præmis 70).

126 Heraf følger, at sagsøgeren ikke under den foreliggende retssag gyldigt kan påberåbe sig Fællesskabets angivelige anerkendelse sit ansvar som følge af at have modtaget et tilbud om erstatning i henhold til forordning nr. 2187/93. Der kan således ikke lægges vægt på Rådets og Kommissionens adfærd i forbindelse med forhandlingerne med SLOM-producenterne indtil år 2000 for at hævde tilstedeværelsen af en berettiget forventning, der forbød de sagsøgte at anfægte deres ansvar i den foreliggende procedure.

127 Såvel tilbuddet om erstatning som ovennævnte adfærd indgår nemlig i forsøget på den forligsmæssige, fælles og standardiserede regulering, der har dannet grundlag for, at visse producenter har fået tilbudt erstatning. Retten kan ved vurderingen af, om betingelserne for, at Fællesskabet er ifaldet ansvar uden for kontraktforhold i forhold til en SLOM-producents situation, er opfyldt, på ingen måde være bundet af denne forligsmæssige og fælles regulering.

128 Sagsøgeren kan således ikke påberåbe sig, at modtagelsen af et tilbud om erstatning fra de nederlandske myndigheder i henhold til forordning nr. 2187/93 medfører, at Fællesskabet udtrykkeligt har anerkendt sit ansvar, og at den omstændighed, at

sagsøgeren i modsætning til sagsøgerne i Bouma-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, Beusmans-dommen, jf. præmis 22 ovenfor, og Böcker-Lensing-dommen, jf. præmis 18 ovenfor, har modtaget et sådant tilbud, adskiller ham fra disse sagsøgere ved at fritage ham for pligten til at fremlægge bevis for, at han havde til hensigt at genoptage mælkeproduktionen ved ophøret af forpligtelsen.

129 Herefter findes sagsøgeren ikke at have godtgjort, at der er årsagssammenhæng mellem forordning nr. 857/84 og det påberåbte tab. Det må følgelig fastslås, at Fællesskabet ikke kan pålægges ansvar i forhold til sagsøgeren som følge af anvendelsen af forordning nr. 857/84, og at det herved er unødvendigt at tage stilling til, om de øvrige betingelser for et sådant ansvar er opfyldt.

130 Følgelig skal der heller ikke tages stilling til forældelsesspørgsmålet.

131 Rådet og Kommissionen må således frifindes for J.C. Bloms påstande. Afgørelsen af søgsmålene i samme sag, for så vidt de er indgivet af de sagsøgere, hvis navne fremgår af bilaget, udsættes.

Sagens omkostninger

132 Ifølge procesreglementets artikel 87, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger. Da sagsøgeren har tabt sagen, pålægges det ham i overensstemmelse med Rådets og Kommissionens påstande at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Femte Afdeling)

1) Rådet for Den Europæiske Union og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber frifindes for J.C. Bloms påstande.

2) Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.

3) Afgørelsen af søgsmålene i samme sag, for så vidt de er indgivet af de sagsøgere, hvis navne fremgår af bilaget, udsættes.

Vilaras Martins Ribeiro Jürimäe

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 30. maj 2006.

E. Coulon M. Vilaras

Justitssekretær Afdelingsformand

Bilag

Navne på de øvrige sagsøgere i sag T-87/94

B.A. Kokkeler, Denekamp, Nederlandene

H. Rossel, Zutphen, Nederlandene

A.J. Keurhorst, Nijbroek, Nederlandene

A.J. Scholten, De Krim, Nederlandene

G.E.J. Wilmink, Ambt-Delden, Nederlandene